

TULEVAISUUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2001 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2002

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan apulaispääsihteeri on kirjeellään 12 päivänä syyskuuta 2001 eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentista ilmenevässä tarkoituksessa saattanut valiokunnan tietoon, että eduskunta on 12 päivänä syyskuuta 2001 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2002 (HE 115/2001 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Arvo Jäppinen, opetusministeriö
- osastopäällikkö Timo Kekkonen, kauppa- ja teollisuusministeriö
- kansliapäällikkö Markku Wallin, työministeriö.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Talousarvioesityksen rakenne

Talousarvioesitys ei sisällä vielääkään systemaattista katsausta tai selvitystä pitemmän aikavälin kehityslinjoista. Tämä olisi tarpeen, kun arvioidaan mm. kansainvälisen toimintaympäristön muutosten vaikutuksia ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä. Talousarvioesityksessä tulisi myös asianmukaisesti selvittää, kuinka hallitus on varautunut merkittäviin epävarmuustekijöihin.

Valiokunta katsoo, että hallituksen tulisi jatkossa laatia talousarvioesitykseen joka vuosi arvio pitemmän aikavälin kehityksestä erityisesti julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden kannalta.

Työpolitiikka

Työpolitiikan painopisteitä ovat esityksessä mm. työnhakijoiden oma-aloitteisuuteen kannustaminen, työhallinnon toimipisteiden alueellinen verkostuminen ja työnantajapalvelujen kehittäminen. Nämä ovat aktiivisen työvoimapolitiikan tärkeitä välineitä niin pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisessä kuin työvoiman kysynnän ja tarjonnan paremmassa kohtaannossa.

Tulevaisuusvaliokunta on keskusteluasiakirjassaan Työn tulevaisuus Suomessa — tulevaisuuspolitiikan suuntaviivoja (TUO 1/2001 vp) käsitellyt laajasti työpolitiikan tulevaisuuden haasteita. Nykytilanteessa tulisi nopeuttaa myös muiden sellaisten keinojen käyttöönottoa, jotka edesauttavat työssäkäyntiasteen nostamista. Tällaisia ovat varhaisen eläköitymisen hidastaminen työuupumusta aiheuttavia tekijöitä vähentä-

mällä ja eläköitymisen joustavoittaminen muutamalla nykyisiä eläkkelle siirtymistä koskevia säädöksiä ja käytäntöjä.

Naisten työllisyysaste on merkittävästi miesten työllisyysastetta alhaisempi. Uudet ratkaisut ovat tärkeitä tilanteessa, jossa julkisen sektorin työvoiman kysyntä esimerkiksi hoiva-ammateissa kasvaa 4—5 vuoden sisällä merkittävästi. Myös perheen ja työelämän yhteensovittamista tulisi edistää.

Valiokunta katsoo, että hallituksen tulisi nopeuttaa ratkaisuja, joilla vähennetään ennenai-kaista eläköitymistä aiheuttavia työelämän kehityspiirteitä ja mahdollistetaan nykyistä joustavammalla eläköitymisen muodot. Työntekijöiden uusiutumista ja jaksamista parantavan vuorotteluvapaan käyttöä tulisi edistää. Perhevapaita tulisi lisätä ja jakaa nykyistä tasaisemmin miesten ja naisten välillä perhevapaasäännöksiä muuttamalla.

Tutkimus ja tuotekehitys

Suomen tuotantorakenne on 1990-luvun kuluessa muuttunut voimakkaasti tietointensiiviseen suuntaan. Positiivinen tietoyhteiskuntakehitys on tärkeältä osalta perustunut valtion ja yksityisten tutkimus- ja tuotekehitysinvestointien kasvuun. Huipputekniikan tuotteiden viennin osuus koko viennistä on samanaikaisesti noussut 6 prosentista 23 prosenttiin. Tulevaisuusvaliokunta on em. keskusteluasiakirjassa todennut, että Suomessa tarvitaan suhteellisesti suurta panostusta tutkimukseen, koska on menestyttävä tietointensiivisillä aloilla. Valiokunta esitti T&K-investointien nostamista vuoteen 2010 mennessä vähintään 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta ja valtion osuuden siitä 40 prosenttiin.

Julkisen sektorin osuus koko T&K-panostuksesta on viime vuosien aikana vähentynyt. Talousarvioesityksen mukaan julkinen sektori on nyt vähentämässä myös bruttokansantuoteosuuttaan: kun julkisen T&K-rahoituksen osuus bruttokansantuotteesta vuonna 1999 oli 1,04 %, se tulee talousarvioesityksen toteutuessa olemaan noin 0,95 % vuonna 2002. Valtion tiede- ja teknologianeuvoston päätöksen mukaan osuuden

bruttokansantuotteesta tulisi olla vuoden 1999 tasolla. Valtion osuus koko T&K-rahoituksesta putoaa edelleen, vaikka se on jo nyt alle 30 prosentin.

Talousarvioesityksestä saa sen kuvan, että hallitus keskittyy nyt sinänsä tärkeiden arviointien (mm. suomalaisten innovaatioympäristöjen arvioinnin käynnistäminen vuonna 2002 ja rahoituksen käyttöä koskeva väliarviointi vuoden 2003 alkuun mennessä) tekemiseen ja odottaa niiden tuloksia ennen uusia investointipäätöksiä.

Valiokunta katsoo, että Suomella ei ole varaa pitää välivuosia tutkimus- ja kehitystyön rahoituksen lisäämisessä. Mikäli julkisen rahoituksen osuus laskee edelleen, Suomen kilpailukyky heikkenee ja innovaatiojärjestelmä voi muuttaman vuoden kuluttua olla tilanteessa, jossa korkeatasoisten asiantuntijoiden puute estää kasvulle tärkeiden tuotannollisten ja kehitysinvestointien teon Suomessa ja aiheuttaa toiminnan siirtymistä muihin maihin.

Korkeakoulut ja koulutus

Talousarvioesityksessä on useita positiivisia koulutusta kehittäviä piirteitä. Korkeakoulut saavat tasokorotusta 40 miljoonaa euroa. Samalla hallitus ilmoittaa tekevänsä seuraavan kahden vuoden aikana 50 miljoonan euron tasokorotuksen (HE 30/2001 vp). Ammattikorkeakoulujen määrärahat kasvavat 10 prosenttia, yleissivistävän koulutuksen 7 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen 14 prosenttia.

Valiokunta on em. keskusteluasiakirjassaan korostanut, kuinka tietoyhteiskunnassa kaikilla tieteen ja kulttuurin aloilla tarvitaan entistä syvällisempää ja korkeatasoisempaa koulutusta. Huipputekniikan alojen opiskelijamäärien kasvu on johtanut kuitenkin resurssipulaan ja opettajien ylikuormitukseen siinä määrin, että päteviä opettajavoimia on siirtynyt pois korkeakouluista. Resurssien, ohjauksen ja rahoitusjärjestelmän puutteet ovat osaltaan johtaneet opiskeluaikojen pidentymiseen. Huolestuttavaa on, että monelta jäävät korkeakouluopinnot kesken.

Koulutuksen laatuun on kaikilla tasoilla ja aloilla kiinnitettävä erityistä huomiota. Laatu

voidaan osin parantaa resursseja lisäämällä, mutta osin on kyse myös toimintakulttuurista ja luovien oppimisympäristöjen kehittämisestä.

Suomessa on investoitu usean vuoden ajan koulujen tieto- ja viestintätekniikkaan. Nyt on kehitettävä uusia käytäntöjä tämän tekniikan soveltamisessa kodin, työelämän ja koulun vuorovaikutukseen. Se luo uusia oppimismahdollisuuksia ja on omiaan vähentämään digitaalisen syrjäytymisen vaaraa.

Valiokunta katsoo, että talousarvioesityksessä havaittava painotus koulutuksen resurssien lisäämiseen on myönteistä, mutta sitä on edelleen

vahvistettava. Korkeakoulujen resursseja lisätessä on samalla kehitettävä rahoitus- ja tulosohjausjärjestelmää, tarkistettava niihin liittyvät alakohtaiset vääristymät sekä kehitettävä keinoja opiskeluun pääsyn nopeuttamiseksi ja opiskeluaikojen lyhentämiseksi.

Lausunto

Lausuntonaan tulevaisuusvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Tiuri /kok
vpj. Kalevi Olin /sd
jäs. Jouni Backman /sd (osittain)
Christina Gestrin /r
Leena-Kaisa Harkimo /kok (osittain)
Leea Hiltunen /kd
Susanna Huovinen /sd

Ulla Juurola /sd (osittain)
Reijo Kallio /sd
Kyösti Karjula /kesk
Markku Markkula /kok
Petri Neittaanmäki /kesk
Esko-Juhani Tennilä /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Paavo Löppönen.